

Ο ΔΡΑΜΑΛΗΣ ΠΑΣΑΣ ΣΤΑ ΜΕΓΑΡΑ

Υπό Γεωργίου Σαλιαγκάκη

Πλοιάρχου (ε.α.) Π.Ν.

Μετά από ενάμιση χρόνο συνεχών και επιμόνων επαναστατικών αγώνων η Πελοπόννησος και μέρος της Στερεάς Ελλάδας είχε απελευθερωθεί. Οι τούρκοι μάχονταν να κρατήσουν κάποιες περιοχές, χωρίς όμως αποτέλεσμα, αφού η ορμή και η γενναιότητα των Ελλήνων συνέτριβε κάθε αντίσταση του κατακτητή.

Έτσι την άνοιξη του 1822, η Κωνσταντινούπολη αποφασίζει να στείλει τον Μαχμούτ πασά Δράμαλη στην Πελοπόννησο για να καταστείλει την επανάσταση στη νότια Ελλάδα. Συγκεντρώνοντας έναν πολυάριθμο στρατό από περίπου 30.000 άνδρες, που οι περισσότεροι ήταν ιππείς, ξεκίνησε από τη Λάρισα, προχωρεί και καταλαμβάνει τη Θήβα.

Δυστυχώς ακόμη κι αυτήν την κρισιμότερη ώρα υπήρξαν διαφωνίες και συγκρούσεις μεταξύ της Προσωρινής Διοίκησης και των οπλαρχηγών. Το αποτέλεσμα ήταν να μη μπορεί να συσταθεί ένας ικανός αριθμός στρατιωτών για να ανακόψει την στρατιά του Δράμαλη. Τότε, διατάσσονται οι οπλαρχηγοί Ρήγας Παλαμήδης και Γεώργιος Σέκερης να στρατολογήσουν όσο το δυνατό περισσότερους και να αναχωρήσουν άμεσα για την Ανατολική Ελλάδα. Το σώμα που μπόρεσε να συσταθεί αποτελείτο μόνο από 600 στρατιώτες, ανεκπαιδευτους, απειροπόλεμους, με χαμηλό ηθικό και προπάντων χωρίς εφόδια. Έλαβαν δε την υπόσχεση ότι άμεσα θα γινόταν και η αποστολή κι άλλων πολεμιστών.

Η προχειρότητα που έδειξε η τότε Προσωρινή Διοίκηση λόγω του επείγοντος της κατάστασης είχε ως αποτέλεσμα την ήττα των Ελλήνων, την οπισθοχώρησή τους και την μετέπειτα κατηγορία των συμμετεχόντων

αμυνομένων οπλαρχηγών για δειλία, από τους ιστορικούς Νικόλαο Σπηλιάδη, Φωτάκο, Μιχαήλ Οικονόμου κ.α.

Τα πραγματικά, όμως, γεγονότα και τα συμβάντα με χρονολογική ακρίβεια και με πολλές λεπτομέρειες αναφέρονται από τους άνδρες αυτούς, οι οποίοι προσπάθησαν να αμυνθούν στην στρατιά του Δράμαλη μέσα στα όρια της περιοχής των Μεγάρων και των Μεγάλων Δερβενίων των Γερανείων, κι αυτοί ήταν οι οπλαρχηγοί Ηλίας Σαλαφατίνος από τη Μάνη, ο Κωνσταντίνος Διαμαντόπουλος από τα Αγιορείτικα και ο Ρήγας Παλαμήδης από την Τρίπολη. Αυτοί δηλαδή που διατάχθηκαν να αντισταθούν κι έφθασαν πρώτοι στη Μεγαρίδα, κάνοντας ό,τι ήταν δυνατό να κρατήσουν ελεύθερη την περιοχή.

Οι πληροφορίες που μας δίνονται μέσα από τα απομνημονεύματά τους, τις αναφορές τους και τα δημοσιεύματα της εποχής, είναι πάμπολλες και δεν είναι δυνατό την παρούσα στιγμή να παρατεθούν όλες. Μέσα όμως από κάποια αποσπάσματα θα κατανοήσουμε την πραγματική εικόνα των γεγονότων.

Ο στρατός του Ρήγα Παλαμήδη και Γεωργίου Σέκερη αποτελούμενος από Πελοποννήσιους, αναχωρεί την 3^η Ιουλίου 1822 από την Κόρινθο, ανεβαίνει στα Γεράνεια Όρη και φθάνει στη θέση Αέρας στις 4 το απόγευμα, χωρίς να συναντήσει κανένα από τους Δερβενοχωρίτες. Προχωρώντας προς βορρά έφθασαν στην περιοχή Χάνι-Δερβένι, όπου υπήρχαν κάποια οικήματα ενός ξενοδοχείου. Εκεί συνάντησαν τους οπλαρχηγούς Αναστάσιο Νέζο από το Άργος και τον Παπα-Πιτσούνη από την Κόρινθο με 150 άντρες, που είχαν φτάσει δυο ημέρες νωρίτερα, καθώς και τον λεγόμενο Δερβέναγα Δημήτριο Σταυράκη με πέντε Μεγαρείς, που ήταν διορισμένοι ως φύλακες των περασμάτων. Το σύνολο πλέον των ανδρών ανερχόταν σε 750. Έστειλαν δε κάποιους αγγελιοφόρους στην πόλη των Μεγάρων για να ζητήσουν τη βοήθειά τους από τους καπεταναίους τους.

Λίγες μέρες νωρίτερα είχε έρθει στα Μέγαρα ο Μανιάτης οπλαρχηγός Ηλίας Σαλαφατίνος με 14 στρατιώτες, με σκοπό να φυλάξει το στενό πέρασμα της περιοχής του Καντηλίου, ζητώντας κι αυτός τη βοήθεια των Μεγαριτών. Οι Μεγαρείς δέχτηκαν υπό τον όρο να ασφαλιστούν πρώτα οι οικογένειές τους στη γειτονική Σαλαμίνα. Αφού έφυγαν τα γυναικόπαιδα, τριακόσιοι περίπου Μεγαρείς στρατιώτες ξεκίνησαν για τη φύλαξη του Καντηλιού. Φτάνοντας όμως εκεί, ειδοποιούνται από ένα σκοπό ότι οι τούρκοι πέρασαν τη χαράδρα κι αμέσως ήρθαν αντιμέτωποι με το τουρκικό ιππικό. Έτσι επικράτησε πανικός και άτακτη οπισθοχώρηση. Κάποιοι σκορπίστηκαν στο κάμπο, μερικοί απ' αυτούς σκοτώθηκαν, άλλοι δε κατέφυγαν στα γύρω βουνά και μερικοί πέρασαν στη Σαλαμίνα. Ο Σαλαφατίνος με τους 14 πολεμιστές του προχώρησαν δυτικά κι έφτασαν στο Χάνι-Δερβένι.

Την ίδια μέρα έφτασε και εγκαταστάθηκε στα Μέγαρα η εμπροσθοφυλακή του Δράμαλη με 500 ιππείς και την επομένη 5 Ιουλίου έφτασε όλη η τουρκική στρατιά, όπου και παρέμεινε στην πόλη για 3 ημέρες.

Οι άνδρες που βρίσκονταν στο Χάνι-Δερβένι προσπάθησαν να κάνουν ό,τι το δυνατό καλύτερο και να οχυρωθούν, ώστε να αντιμετωπίσουν την επιδρομή του εχθρού. Αισθάνονταν παραμελημένοι αφού έβλεπαν, ότι δεν υπήρξε όλες αυτές τις μέρες καμία βοήθεια από τη Διοίκηση με αποστολή στρατευμάτων. Υπήρξαν ελλείψεις σε τροφές των ανθρώπων και των ζώων, αφού για τρία μερόνυχτα παρέμεναν σε απόλυτη νηστεία. Μόλις την 6^η Ιουλίου, ειδοποιήθηκαν και παρέλαβαν από τις ακτές της Κινέτας λίγα παξιμάδια που είχαν έρθει με καϊκι και αντιστοιχούσαν σε 100 δράμια (300 γραμμάρια) σε κάθε άνδρα. Για το λόγο αυτό, της πείνας, αρκετοί άνδρες άρχισαν να λιποτακτούν.

Για τρεις ημέρες έμειναν οχυρωμένοι στο Χάνι. Έμαθαν δε τότε, ότι ο πολυάριθμος στρατός των τούρκων ξεκίνησε από τα Μέγαρα για την Κόρινθο. Έτσι, οι πέντε οπλαρχηγοί και οι επτά καπεταναίοι συγκεντρώθηκαν για να αποφασίσουν τι έπρεπε να κάνουν, διότι η περιοχή ήταν προσβάσιμη στο ιππικό, το οποίο δεν θα μπορούσαν αυτοί οι λίγοι να αντιμετωπίσουν. Πήραν

λοιπόν την απόφαση να παραμείνει εκεί ο Σαλαφατίνος, ο Κολιός Δαριώτης και ο Αθανάσιος Δεληγιάννης με 100 άνδρες και οι λοιποί να ανέβουν ψηλότερα στη δύσβατη περιοχή της θέσης Αέρας και να ταμπουρωθούν.

Την επόμενη ημέρα 7 Ιουλίου, ο Σαλαφατίνος βλέποντας ότι ο εχθρός λόγω της αριθμητικής διαφοράς δεν μπορούσε να κρατηθεί, ανέβηκε κι αυτός ψηλά συναντώντας τους υπόλοιπους. Επαναοργανώθηκαν φτιάχνοντας οχυρώματα (ταμπούρια) λαμβάνοντας κατάλληλες θέσεις. Ο Ρήγας Παλαμήδης πήρε θέση προς βορά δεξιά του δρόμου, ο Σαλαφατίνος νοτιότερα αριστερά του δρόμου και ο Σέκερης στο κέντρο ακριβώς στην κορυφή του περάσματος μαζί με τον Γεώργιο Μπηλίδα και τον Αλέξη Νικολάου Λεβιδιώτη. Μοιράστηκαν τότε τα πολεμοφόδια κι ήταν όλοι έτοιμοι για την άμυνά τους.

Στις 9 η ώρα το πρωί, οι Τούρκοι είχαν ήδη φτάσει στο Χάνι-Δερβένι και λίγες ώρες αργότερα πλησίασαν τους αμυνόμενους. Το τουρκικό αυτό απόσπασμα αποτελείτο από 4000 ιππείς και 100 περίπου σημαίες. Φτάνοντας κοντά τους σταμάτησαν περιμένοντας να έρθουν και οι άλλοι.

Οι στρατιώτες του Σέκερη, βλέποντας το πλήθος των Τούρκων φοβήθηκαν και οπισθοδρόμησαν. Ο Σέκερης με κάποιους Μανιάτες προσπάθησαν να τους σταματήσουν. Ο θόρυβος που έγινε ανησύχησε τον Σαλαφατίνο και έτρεξε να δει τι συμβαίνει. Προσπάθησε κι αυτός με φωνές να σταματήσει τους φυγάδες, χωρίς αποτέλεσμα. Την φυγή αυτή ακολούθησαν κι άλλοι, με αποτέλεσμα να μείνουν οι οπλαρχηγοί με λίγους στρατιώτες. Αποφάσισαν λοιπόν όλοι να οπισθοχωρήσουν. Επάνω στον πανικό που επικράτησε, οι Έλληνες ξέχασαν να πάρουν δυο σημαίες από τα ταμπούρια τους.

Ο Ηλίας Σαλαφατίνος με 30 στρατιώτες και ο Γεώργιος Μπηλίδας με τον Αλέξιο Λεβιδιώτη και τον Κωνσταντίνο Διαμαντόπουλο οχυρώθηκαν με τους άντρες τους στη δασώδη και απόκρημνη περιοχή Μύγες. Πυροβολώντας αναχαίτισαν την εμπροσθοφυλακή των Τούρκων σκοτώνοντας αρκετούς και

κρατώντας ανοιχτό το δρόμο για την οπισθοχώρηση τους για δυο περίπου ώρες, καθυστερώντας επίσης το στρατό του Δράμαλη να περάσει στη Πελοπόννησο.

Οι Μεγαρείς, τώρα, μετά το πέρασμα του τουρκικού στρατεύματος, αναθάρρησαν, οργανώθηκαν και συγκεντρώθηκαν στη περιοχή των Δερβενίων. Σύμφωνα με μαρτυρία του Φωτάκου, ένα σώμα Δερβενοχωριτών αποτελούμενο από Μεγαρείς και Βιλλιώτες επιτέθηκαν στην εφοδιοπομπή, η οποία είχε καθυστερήσει μερικές μέρες, σκότωσαν δε 500 τούρκους και πήραν «κάμποσα κανόνια».

Πόσα όμως ήταν τα κανόνια του Δράμαλη, τα οποία πήραν οι Μεγαρείς και ποία ήταν η τύχη τους; Τα κανόνια-λάφυρα σύμφωνα με τα σωζόμενα έγγραφα ήταν πέντε τον αριθμό εκ των οποίων τα τέσσερα μεταφέρθηκαν στη Μονή Φανερωμένης στη Σαλαμίνα και το πέμπτο στην Περαχώρα, τα οποία παρέμειναν εκεί για αρκετό χρόνο. Όταν το 1824 το Υπουργείο Εσωτερικών αναζήτησε αυτά τα κανόνια δυστυχώς δεν ευρέθησαν. Διαπιστώθηκε δε μετά από μαρτυρία του φύλακα της Μονής ότι αυτός δωροδοκήθηκε από τον τότε Έπαρχο της Μεγαρίδος Δημήτριο Μούρτο με 1300 γρόσια, παίρνοντας τα κανόνια για ίδια χρήση.

Η προσωρινή διοίκηση της Ελλάδος την 26^η Απριλίου 1824 εξέδωσε το υπ' αριθ. 780 Βούλευμα που θεωρώ ότι είναι χρήσιμο να αναγνωσθεί ως επιβεβαίωση:

«Εις την Σαλαμίνα από τον καιρόν της εισβολής του Δράμαλη εις την Πελοπόννησον ληφθέντα εκ των Δερβενίων τέσσερα κανόνια μπούρτζινα και εκείντο εκεί. Τώρα πληροφορείται το Βουλευτικόν ότι ο διορισθείς Έπαρχος Δερβενοχωριών Δημήτριος Μούρτος με δόσιν τινών αργυρίων έλαβεν αυτά και μετακομίσατο ουκ οίδομεν πού. Ειδοποιείται, λοιπόν, το σεβαστόν Εκτελεστικόν Σώμα ίνα ερευνήση περί τούτων και ευρόν λάβη ταύτα. Προσέτι εις Περαχώραν κείται και έν έτερον κανόνιον εκ των ιδίων του Δράμαλη. Ανάγκη να γίνη και περί τούτου φροντίς δια να μην χαθή ματαίως».

Δυστυχώς, όμως, δεν γνωρίζομε αν τα κανόνια ευρέθηκαν ποτέ.

Κατά τη διάρκεια της μάχης στα Μεγάλα Δερβένια των Γερανίων με την οπισθοφυλακή του Δράμαλη έλαβαν μέρος αρκετοί Βιλλιώτες και Μεγαρείς, όπως ο Σταμάτης Λούκος ως επικεφαλής, ο Γεώργιος Λούκος όπου τραυματίστηκε και που σήμερα απόγονός τους είναι ο συνάδελφός μας Χρυσόστομος Λούκος, ο Νικόλαος Μπεθάνης, ο Μιχαήλ Αυγερινός και άλλοι. Από τους Μεγαρείς ήταν ο Διονύσιος Πανούσης οπλαρχηγός, οι εκατόνταρχοι Ιωάννης Λιόγρης που ο απόγονός του είναι ο Δημήτριος Λιόγρης, οι Αναστάσιος και Παναγιώτης Μαργέτης που απόγονός τους είναι ο σημερινός Δήμαρχος της πόλης μας, οι μοναχοί του Αγίου Ιωάννου Μακρινού, καθώς και ο εκ Σαλαμίνας Σωτήριος Οικονόμου όπου μετέπειτα εχρίσθη ιερέας στο νησί.

Σήμερα, όλοι εμείς που συγκεντρωθήκαμε στον ιστορικό αυτό χώρο του τείχους των Μεγάρων, ας αναλογιστούμε τους αγώνες των προγόνων μας και ας τιμήσουμε όλους αυτούς τους επιφανείς, αλλά και τους αφανείς ήρωες που, μαχόμενοι άνισα, προσπάθησαν να αναχαιτίσουν έστω και ανεπιτυχώς την μεγάλη στρατιά του Δράμαλη στα Μεγάλα Δερβένια της Μεγαρίδος.

Τιμή και δόξα στους μαχητές που έπεσαν υπερασπιζόμενοι την ιδιαιτέρα τους πατρίδα.

Ιστορικές Πηγές:

- 1) Φωτάκου Απομνημονεύματα, Εκδόσεις Μπούρας, τόμος Α΄ σελ. 323 .
- 2) Απομνημονεύματα Κων. Διαμαντοπούλου, Τυπογραφείο Πρωτοπούλου 1883, Τρίπολις.
- 3) Αρχεία Ελληνικής Παλιγγενεσίας, Τόμος 6, σελ. 95-96, Εκδόσεις Βουλής των Ελλήνων.

